

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturavdelningen
Peter Post

Beslut
2016-09-28

Diarienummer
511-23222-2012

Sida
1(12)

Beslut om bildande av naturreservatet Risvedens vildmark i Ale kommun

Innehåll

Beslut om bildande m.m.
Syfte
Beslut om föreskrifter
Beskrivning av naturreservatet
Planeringsbakgrund
Ärendets handläggning
Skälen för beslut
Upplysningar
Ersättningstalan
Kungörelse
Hur man överklagar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta
Bilaga 2. Översiktskarta
Bilaga 3. Skötselplan
Bilaga 4. Sakägarförteckning
Bilaga 5. Sändlista

Administrativa uppgifter

Namn:	Naturreseptet Risvedens vildmark
NVR ID	2021585
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Ale
Ungefärlig mittpunkt	N 6430061, E 341609 SWEREF99
Fastigheter och ägare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Nyttjanderättsinnehavare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Areal (ha):	380,5 hektar varav vatten 40,4 ha
Förvaltare:	Västkuststiftelsen
Natura 2000-beteckning:	SE0530149 (liten del av området)
Naturgeografisk region:	Sydöstra Norges och sydvästra Sveriges kupe- rade barr- och lövskogslandskap; Södra Väster- götlands sprickdalslandskap (Det västligaste delområdet ligger i Östfold-Dalslandsområdet).
Objektskategori:	F, Friluftsliv
IUCN-kategori:	Ia, Strikt naturresept

Beslut om bildande m.m.

Länsstyrelsen förklarar det område som avgränsats på kartan i bilaga 1 som naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808).

Naturreservatets gränser ska märkas ut i terrängen.

Namnet ska vara Naturreservatet Risvedens vildmark.

Länsstyrelsen fastställer skötselplanen i bilaga 3. Beslutet är fattat med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Länsstyrelsen utser Västkuststiftelsen som förvaltare av naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 21 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara och utveckla de mycket höga värdena för friluftslivet som finns i området och som betingas av områdets storlek och relativa orördhet.
- Bevara och utveckla naturvärden knutna till naturskogsartade barrskogar.
- Bevara och utveckla naturvärden knutna till sumpskogar och våtmarker.
- Bevara följande inom området förekommande naturtyp som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd: Agkärr (7210)

Syftet ska tryggas genom att:

- Anläggningar som underlättar för friluftslivet (vindskydd, vandringsleder och liknande) anläggs och underhålls.
- Områdets känsla av vildmark bibehålls genom att exploatering i form av ledningsdragningar, vägar, bebyggelse och liknande förbjuds.
- Skogarna i området undantas från skogsbruk.
- Naturvårdande skötsel som röjning och gallring, med syfte att skapa en mer varierad skogsmiljö, utförs i områdets större sammanhängande ungskogar.
- Sumpskogar och våtmarker får utvecklas fritt.

Beslut om föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

A. Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (7 kap 5 § miljöbalken)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. Uppföra byggnad, anläggning eller anordning.
2. Anlägga väg eller parkeringsplats.
3. Bedriva någon form av täktverksamhet.
4. Anordna upplag.
5. Spränga, schakta, dika, tippa eller fylla ut.
6. Dra fram mark eller luftledning.
7. Gödsla.
8. Uppföra mast, antenn eller liknande anordning.
9. Använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel
10. Avverka eller utföra annan skogsbruksåtgärd.
11. Ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle.

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

12. Anlägga stig eller spång.
13. Kalka sjöar och vattendrag utöver de som ingår i fastställd kalkningsplan.
14. Påtagligt förändra befintlig byggnad eller uppföra ersättningsbyggnad till nedbrunnen eller av våda förstörd byggnad.
15. Flytta befintligt jaktorn till ny plats inom naturreservatet.
16. Uppföra stängsel för betesdrift inom markerat område i bilaga 1.

Föreskrifter enligt A ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel och som framgår under B.
- Vid reparation, underhåll och trädsäkring av befintliga luftledningar. Markskador ska då om möjligt undvikas, men uppkommer markskador ska de reperaras.
- Vid nedgrävning av befintliga luftledningar. Samråd ska dock ske med Länsstyrelsen senast 6 veckor innan åtgärd.
- Vid reparation och underhåll av befintlig vattenledning till Ljusevatten 1:7.
- Vid reparation och underhåll av befintliga vägar och stigar, vilket även inbegriper röjning av sly och buskar i anslutning till väg eller stig.

Utan hinder av föreskrift A10 är det tillåtet med röjning av sly och buskar i direkt anslutning till hus, förråd, och grillplats som omfattas av arrendeavtal, markerade med A respektive B i bilaga 3a. För A utgör arrendestället ca 2000 kvm inklusive parkeringsplatsen. Området är utmärkt i terrängen. För B anges arrendestället till ca 800 kvm. Utan hinder av A11 får avverkade eller vindfällda träd flyttas utanför arrendestället. Föreskrift A10 utgör inte heller hinder mot avverkning av träd som utgör en direkt säkerhetsrisk för byggnader, enligt ovan, eller för byggnader och tomter som gränsar till re-

servatet. Träden ska dock lämnas kvar som död ved i reservatet och avverkingen får endast utföras av förvaltaren eller av den förvaltaren utser. Vidare får utan hinder av A10 röjning av sly, buskar och mindre träd (< 10 cm i stamdiameter i brösthöjd) utföras inom markerat område i bilaga 1 i enlighet med, vid beslutet, befintliga servitut avseende utsikt på fastigheten Ljusevatten 1:1 till förmån för fastigheterna Ljusevatten 1:4, 1:6 och 1:9. Vidare tillåts röjning av sly och igenväxningsvegetation utan hinder av A10 på fastigheten Ljusevatten 1:1 inom ett avstånd om 10 meter från den västra gränsen för fastigheten Ljusevatten 1:7 och 5 meter längs fastighetens östra gräns. I området väster om Ljusevatten 1:7 bör dock enstaka ekar sparas och få utvecklas till träd. Vidare bedömer länsstyrelsen att röjning för utsikt även fortsättningsvis får fortgå utan hinder av A10 mellan Ljusevatten 1:7 och Stora Ljusevatten, inom det område som avgränsas av förlängningen av tomtens västra och östra gräns. Även slyröjning eller kvistning för underhåll av befintliga siktgator vid befintliga jaktpass får utföras utan hinder av A10.

B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas.

1. Märka ut naturreservatet i terrängen.
2. Anlägga parkeringsplatser, vindskydd, eldstäder, vandringsleder och rastplatser med bord och bänkar, samt sätta upp informationstavlor.
3. Naturvårdsgallring, röjning eller ringbarkning i den mån fastighetsägare och innehavare av särskild rätt inte, efter samråd med förvaltaren, själv utför dessa åtgärder.
4. Röjning för leder, byggande av spänger, skyltning och ledmarkering.
5. Genomföra undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

C. Ordningsföreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap 30 §)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. Framföra motordrivet fordon eller motordriven vattenfarkost annat än i samband med uttransport av fällt vilt med s.k. älgdragare eller motsvarande.
2. Göra upp eld annat än på de platser som anvisats och iordningställts av naturvårdsförvaltaren.
3. Gräva upp växter, eller insamla vedsvamp, lav eller mossor. Förbudet gäller inte plockning av blommor, bär och matsvamp för husbehov.
4. Bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda stående och ikullfallna träd och buskar.
5. Utplantera växt- eller djurart.
6. Medföra okopplad hund. Förbudet gäller ej i samband med jakt eller eftersök av skadat vilt.

Föreskrifter enligt C ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet och som framgår av föreskrifterna under B ovan.
- När Länsstyrelsen, eller den Länsstyrelsen utser, genomför naturinventeringar vilka även kan innebära insamling av arter i vetenskapligt syfte.
- När ledningsinnehavare vid reparation, underhåll och trädsäkring av befintliga luftledningar eller nedgrävning av befintliga luftledningar använder erforderliga motordrivna fordon. Eventuella markskador ska reparerar.

Föreskrift C4 utgör inte hinder mot avverkning av träd som utgör en direkt säkerhetsrisk för byggnader, enligt ovan, eller för byggnader och tomter som gränsar till reservatet. Träden ska dock lämnas kvar som död ved i reservatet och avverkningen får endast utföras av förvaltaren eller av den förvaltaren utser. Även slyröjning eller kvistning för underhåll av befintliga siktgator vid befintliga jaktpass får utföras utan hinder av C4.

Beskrivning av naturreservatet

Naturreservatet Risvedens vildmark ligger centralt i den södra delen av Risveden på en höjd mellan 95 och 190 meter över havet. Området sträcker sig från Stora Ljusevatten i öster till Skogstorp i väster och domineras av barrskog av olika ålder. I området återfinns också ett stort antal sjöar och våtmarker. De största sjöarna är Stora Ljusevatten och Stora Rullesjön. Naturreservatet Risvedens vildmark sammanbinder Risvedens naturreservat (två delbeslut som ofta benämns som Trehörningen och Kroksjön) och Kvarnsjöarnas naturreservat. Inom en radie på mindre än 1 km ligger även reservaten Rammdalen och Ekliden.

Den dominerande markanvändningen i Risveden är skogsbruk och även inom reservatet har skogsbruk bedrivits. Koncentrationen av naturskogsartade områden med äldre skogsbestånd, gamla träd och död ved i olika nedbrytningsstadier är dock betydligt större här än i övriga Risveden. Skogen i området domineras helt av tall och gran med inslag av björk. Här och var förekommer även mindre inslag av andra trädslag som ek, asp och sälg.

Inom området har många signalarter och hotade arter har påträffats. Flera av dessa är beroende av lång skogskontinuitet, gamla grova träd och död ved. Fågelfaunan är typisk för områden med stor andel gammal skog. Hackspettar, t.ex. mindre hackspett och spillkråka, skogsmesar som svartmes, talltita och tofsmes, liksom skogshöns, främst tjäder, förekommer frekvent i området. Inom reservatet finns även Risvedens i dagsläget största kända tjäderspel. I Stora Rullesjön häckar storlom regelbundet och områdets sjörikedom i kombination med den äldre tallskogen bidrar också till att fiskguse både häckar och födosöker i området.

Ett av områdets främsta bevarandevärden är dess vildmarkskaraktär och betydelse för friluftslivet. Tillsammans med de äldre angränsande naturreservaten utgör naturreservatet Risvedens vildmark ett stort sammanhängande skyddat skogsområde på nästan 800 hektar. Detta ger goda möjligheter till friluftsliv i form av t.ex. skogsvandringar, skidturer, bad och fiske samt svamp- och bärplockning. Ett flertal stigar genomkorsar redan idag området och både ytterligare p-platser samt vindskydd med eldstäder är planerade.

En registrerad fornlämning finns inom reservatet. Det är ett område med odlingsrösen som ligger söder om Stora Ljusevatten, i anslutning till befintlig bebyggelse. På den häradsekonomiska kartan från 1890-talet kan man se att gården Ljusevatten låg här då. Norr om Stora Ljusevatten finns även lämningar efter kyrkotorpet Garnstaden. Än i dag kan man se husgrunder, stenmurar, odlingsrösen, jordkällare, en fägata och en stensatt brunn i området.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

Planeringsbakgrund

Naturreservatet ingår i riksintresse för naturvård (NRO14123 "Risveden") och friluftsliv (FP8 "Risvedenområdet"). I naturvårdsplanen för dåvarande Älvsborgs län betecknas de centrala delarna av Risveden som ett område med särskilt högt naturvärde.

Enligt översiktsplanen för Ale kommun, antagen av kommunfullmäktige den 24 september 2007, är delar av naturreservatet betecknat som "särskilt värdefullt naturområde, Höga naturvärden/unika naturvärden". I Ale kommuns naturvårdsprogram från 2007 är flera delar av reservatet placerat i klass 2 – höga naturvärden.

I områdets norra del återfinns även ett delområde som ingår i Natura 2000-området Risvedens agkärr, SE0530149.

Flera områden inom reservatsområdet har av Skogsstyrelsen avgränsats som så kallade nyckelbiotoper.

Några av de för naturvärden värdefullaste delarna av Risveden har sedan tidigare skydd som naturreservat. Det gäller Risvedens naturreservat etapp 1 och två, som blev naturreservat genom beslut 1986 och 1994. 1996 bildades naturreservatet Rammdalen och 2001 blev Kvarnsjöarna naturreservat. För vissa delar har Skogsstyrelsen även bildat biotopskyddsområden och för andra tecknat naturvårdsavtal.

Inom reservatet, väster om Stora Kroppsjön, återfinns ett biotopskyddsområde bildat 1999 av Skogsstyrelsen, objektnummer SK-57-1999.

Risveden har i länets strategi för formellt skydd av skogsmark pekats ut som en särskilt värdefull trakt på grund av den höga koncentrationen av värdekärnor. (Fastställd av Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen i mars 2006).

Ärendets handläggning

Reservatsarbetet initierades genom att området pekades ut som ett av cirka 40 områden i Göteborgsregionen som var av särskild betydelse som tätortsnära naturområde. (Den tätortsnära naturen i Göteborgsregionen. Program för skydd av tätortsnära naturområden 2003:53). Programmet är ett resultat av ett riktat regeringsuppdrag till Sveriges tre storstadslän.

I skrivelse daterad den 16 augusti 2004 informerade Länsstyrelsen berörda markägare med flera om en förestående naturinventering i Risvedenområdet. Inventeringen redovisades vid ett informationsmöte för berörda markägare i december 2005. Vid mötet tillsattes en arbetsgrupp som har haft sammankomster vid ett flertal tillfällen. Ytterligare ett möte för alla berörda markägare hölls den 3 maj 2007. Därefter har förhandling och diskussion förts enskilt med berörda markägare.

Samtliga mark- och sakägare har förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Förslaget till naturreservat har remitterats till Ale kommun, Havs- och vattenmyndigheten, SGU och Skogsstyrelsen.

Bo E Andersson, LRF Västra Götaland, Naturskyddsföreningen i Väst, Naturskyddsföreningen i Ale, Leif Danielson, Friluftsförbundet Region Väst, Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) och Markbyrån Lidköping AB har fått förslaget för kännedom och eventuellt yttrande.

Ale kommun, Havs- och vattenmyndigheten, SGU och Skogsstyrelsen tillstyrker reservatsbildningen.

Havs- och vattenmyndigheten anser dock att länsstyrelsen bör komplettera skötselplanen med bevarandemål för de limniska miljöer som ingår. Länsstyrelsen har kompletterat skötselplanen med sådana mål.

Skogsstyrelsen anser att det bör ges utrymme för att upparbeta vindfällan eller stående angripen skog för att undvika skador på höga naturvärden i reservatet vid händelse av ett omfattande insektsangrepp.

Länsstyrelsen anser dock att alternativa metoder som t.ex. feromonfällor i första hand bör prövas vid större insektsangrepp. Om effekt av bekämpningen uteblir kan dispens från föreskrifterna sökas för avbarkning eller upparbetning av vindfällan och angripen stående skog.

Wicanders SFK informerar om sitt arrendeavtal på fastigheten Skönningared S:22 där de disponerar ett markområde om ca 2000 kvm. På markområdet finns idag en klubbstuga samt en parkeringsplats. Markområdets gränser är markerade i terrängen.

Länsstyrelsen har i beslutet beaktat klubbens arrendeavtal och har kompletterat med information om avtalets omfattning vad gäller areal och parkeringsplats.

Ägarna till fastigheten Ljusevatten 1:7 har vid fältbesök framfört önskemål om att dels få möjlighet att röja och förhindra igenväxning på fastigheten Ljusevatten 1:1 i direkt anslutning till sin tomt, samt att få röja för bibehållen utsikt mellan tomten och Stora Ljusevatten.

På fastigheten Ljusevatten 1:1 har den tidigare markägaren avverkat ett område väster om tomten som nu håller på att växa igen med ungskog. Några fristående ekar har lämnats kvar. Norr om vägen mellan tomten och Stora Ljusevatten har ägaren till Ljusevatten 1:7 även haft tillåtelse att röja för utsikt. Servitut saknas dock för detta i dagsläget men bör upprättas.

Länsstyrelsen gör bedömningen att röjning av sly och igenväxningsvegetation kan tillåtas på fastigheten Ljusevatten 1:1 inom ett avstånd om 10 meter från den västra gränsen för Ljusevatten 1:7 och 5 meter längs fastighetens östra gräns. I området väster om tomten bör dock enstaka ekar sparas och få utvecklas till träd. Vidare bedömer länsstyrelsen även att röjning för utsikt mellan Ljusevatten 1:7 och Stora Ljusevatten kan tillåtas inom det område som avgränsas av förlängningen av tomtens västra och östra gräns. Länsstyrelsen har formulerat undantag från föreskrifterna A10 och C4 för ovanstående åtgärder.

Leif Danielson har framfört synpunkter på att anläggningsarbeten, t.ex. av vindskydd m.m. inte ska få utföras under fåglars häckningstid april-juli på grund av störningsrisk. Dessutom föreslås ett förbud mot fågeljakt.

Hänsyn ska alltid tas till befintliga skyddsvärda eller störningskänsliga arter och risken för negativ påverkan ska minimeras vid anläggningsåtgärder i naturreservat. Länsstyrelsen bedömer därför inte det som nödvändigt med ett specifikt tidsbegränsat förbud för anläggningsåtgärder i Risvedens vildmark.

Vad gäller förslaget om förbud mot fågeljakt så bedöms inte detta vara motiverat i det aktuella reservatet med avseende på områdets utpekade naturvärden. Området hyser förvisso en större tjäderlekplats men något hot mot denna föreligger inte med hänvisning till jakt inom området.

Överenskommelser om intrångsersättning, köp eller markbyten har tecknats för huvuddelen av de berörda fastigheterna.

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Områdets naturvärden och dess kvaliteter för friluftslivet är i hög grad knutna till områdets orördhet. Förutsättningen för att dessa värden ska bestå är att området undantas från skogsbruk och annan exploatering.

Områdets storlek och den relativa orördhet som finns ger besökaren en stark känsla av att befinna sig i en "vildmark". Förekomst av så kallade tysta fläckar, ytor dit vardagslandskapets ljud/buller inte når, förstärker det intrycket.

I området finns höga naturvärden knutna till områdets barrskogs- och våtmarksmiljöer. Här finns ett rikt fågelliv med arter som tjäder, järpe, fiskgjuse och andra arter som kräver stora arealer för att kunna fortleva. Långsiktig fortlevnad för denna typ av arter saknas på många håll i det sydsvenska, ofta kraftigt fragmenterade landskapet. I Risvedenområdet finns goda möjligheter att förvalta och utveckla dessa naturvärden på lång sikt. Vidare bidrar reservatet till att länka samman och ytterligare förstärka värdet av de naturvårdssatsningar som redan gjorts i de befintliga naturreservaten.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå det av riksdagen antagna miljömålen Levande skogar och Myllrande våtmarker.

Intresseprövning

Med hänsyn till områdets värden och naturreservatets syften kommer pågående markanvändning att avsevärt försvåras. Länsstyrelsen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Konsekvensutredning

I enlighet med vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, bedömer Länsstyrelsen att de föreslagna ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § MB innebär så begränsade kostnadsmässiga och andra konsekvenser att det saknas skäl för konsekvensutredning av regelgivning.

Hushållningsbestämmelser

Naturreservatsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken och med den för området gällande översiktsplanen.

Upplysningar

Dispens från föreskrifterna m.m.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet. Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap 7 § miljöbalken).

Annan lagstiftning gäller som vanligt

Vid sidan av föreskrifterna för naturreservatet gäller annan lagstiftning som vanligt. Lagar och föreskrifter som bedöms vara av särskild betydelse för att syftet med naturreservatet ska uppnås är t.ex. följande:

- För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-området krävs tillstånd. Undantag är verksamheter eller åtgärder som direkt hänger samman med, eller är nödvändig för, skötseln och förvaltningen av det särskilda bevarandeområdet. Länsstyrelsen får lämna tillstånd endast om vissa villkor är uppfyllda. (7 kap 28a, 28b och 29 §§ miljöbalken).
- Regler om körning i terräng i terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen.
- Regler om fridlysning av växter och djur i miljöbalken och artskydds-förordningen.
- Regler om jakt i jaktlagen och jaktförordningen.
- Strandskyddslagstiftningen.

Förvaltare och förvaltningsuppgifter

- Förvaltare är Västkoststiftelsen. Förvaltningen ska ske i samverkan med berörda markägare och Länsstyrelsen.
- Naturreservatets gränser märks ut i terrängen genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen. Skötselplanen ska ligga till grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

Ersättningstalan

Om överenskommelse om ersättning inte kan träffas, måste sakägare som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen väcka talan i Mark- och miljödomstolen som får avgöra ersättningsfrågan. Sådan talan måste enligt 31 kap. 13 § miljöbalken lämnas in till Mark- och miljödomstolen inom ett år efter att detta beslut vunnit laga kraft, i annat fall förlorar sakägaren rätten till ersättning.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling och i Göteborgs-Posten.

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i Länsstyrelsens författningssamling och gäller omedelbart även om de överklagas.

I detta ärende har länsöverdirektör Lisbeth Schultze beslutat. Naturvårds- handläggare Peter Post har varit föredragande. I handläggningen har också deltagit avdelningschef Sven Swedberg, enhetschef Johan Jannert, antikvarie Lisa Ragnarsson, planhandläggare Saeid Erfan, vattenvårdshandläggare Dan Hellman och länsjurist Martin Jansson.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Lisbeth Schultze

Peter Post

Så här överklagar du Länsstyrelsens beslut

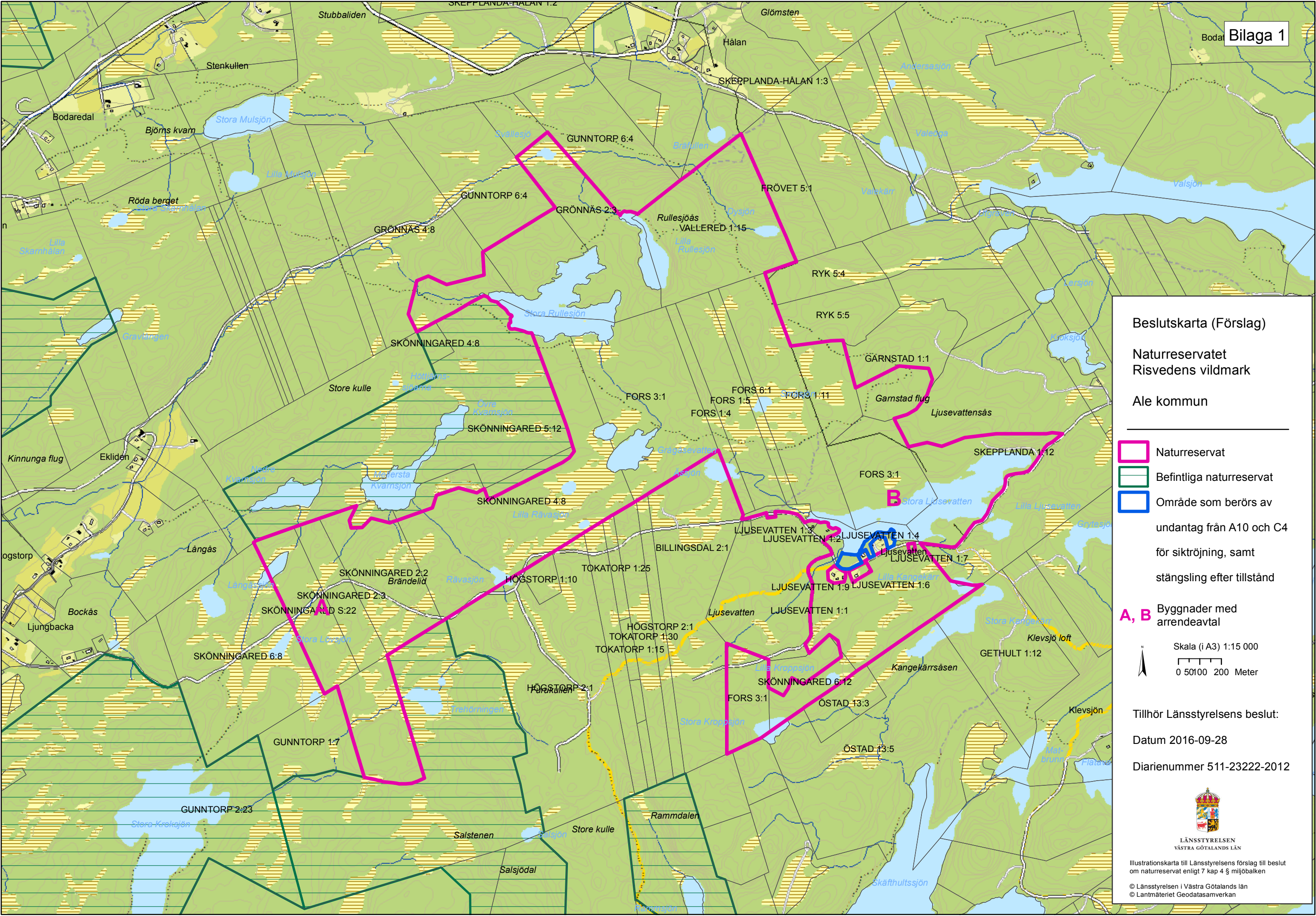
Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos regeringen. **Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Länsstyrelsen.** Länsstyrelsens e-postadress är vastragotaland@lansstyrelsen.se. Skickar du med vanlig post är adressen Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 403 40 Göteborg.

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna till regeringen.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Är du osäker på när tiden går ut kan du kontakta Länsstyrelsen.

Överklagandet ska vara skriftligt. I skrivelsen ska du ange

- ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- vilket beslut du överklagar, till exempel genom att ange beslutsdatum och ärendets diarienummer, samt
- hur du anser att Länsstyrelsens beslut ska ändras och varför det ska ändras.

Beslutskarta (Förslag)

Naturreservatet
Risvedens vildmark

Ale kommun

- Naturreservat
- Befintliga naturreservat
- Område som berörs av undantag från A10 och C4 för siktröjning, samt stängsling efter tillstånd

A, B Byggnader med arrendeavtal

Skala (i A3) 1:15 000
0 50100 200 Meter

Tillhör Länsstyrelsens beslut:

Datum 2016-09-28

Diarienummer 511-23222-2012

Illustrationskarta till Länsstyrelsens förslag till beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

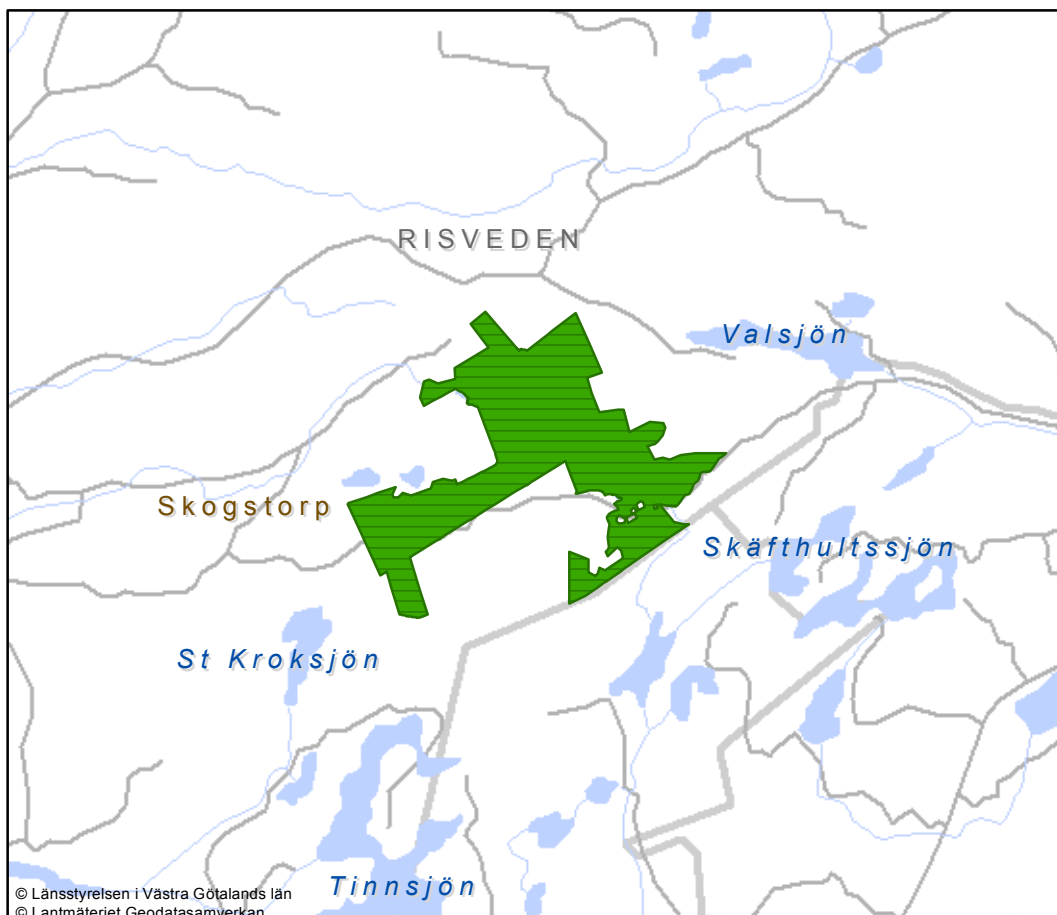
LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bilaga 2

Dnr 511-23222-2012
Beslut 2016-09-28

ÖVERSIKTSKARTA

Naturreservatet Risvedens vildmark Ale kommun

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 1 2 3 Kilometer

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturavdelningen
Peter Post

Skötselplan
2016-09-28

Diarienummer
511-23222-2012

Sida
1(21)

Skötselplan för naturreservatet Risvedens vildmark i Ale kommun

Postadress:
403 40 Göteborg

Besöksadress:
Ekelundsgatan 1

Telefon/Fax:
010-224 40 00 (vxl)
010-224 40 22 (fax)

Webbadress:
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

E-post:
vastragotaland@lansstyrelsen.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL A – BESKRIVNING	4
1. Syfte	4
2. Beskrivning av området	4
2.1 Uppgifter om naturreservatet	4
2.2 Allmän beskrivning av området	5
2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	6
2.4 Områdets bevarandevärden	7
2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar	11
DEL B – SKÖTSEL	12
3. Skötsel och bevarandemål	12
3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden	12
3.2 Utgångspunkter för bevarandemål	12
3.3 Skötselområden med mål och åtgärder	12
3.5 Forn- och kulturminnesvård	18
4. Friluftsliv	19
5. Gränsmarkering	19
6. Uppföljning	20
6.1 Uppföljning av skötselåtgärder	20
6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd	20
6.3 Revidering av skötselplanen	20
7. Planerad förvaltning	20
8. Referenser	21

BILAGOR

- 3a Skötselplanekarta (inklusive friluftslivsanläggningar)
- 3b Naturtypskarta
- 3c Natura 2000-habitatskarta

Inledning

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet, när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, d.v.s. den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Förutom reservatsförvaltaren vänder sig skötselplanen till markägaren och andra intressenter.

Naturreservatets syften styr vilka föreskrifter (regler) som gäller i naturreservatet och ifall skötsel behövs för att syftena med naturreservatet ska kunna uppfyllas.

Länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att statligt bildade naturreservat sköts. Länsstyrelsen har också ansvar för tillsynen i statliga naturreservat. Förvaltningen kan överlåtas till andra, t.ex. Västkuststiftelsen eller den kommun där naturreservatet är beläget. De praktiska skötselåtgärderna utförs oftast av markägare, arrendatorer, entreprenörer eller andra som förvaltaren har skötselavtal med.

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

DEL A – BESKRIVNING

1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara och utveckla de mycket höga värdena för friluftslivet som finns i området och som betingas av områdets storlek och relativa orördhet.
- Bevara och utveckla naturvärden knutna till naturskogsartade barrskogar.
- Bevara och utveckla naturvärden knutna till sumpskogar och våtmarker.
- Bevara följande inom området förekommande naturtyp som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd: Agkärr* (7210)

Syftet skall tryggas genom att:

- Anläggningar som underlättar friluftslivet (vindskydd, vandringsleder och liknande) anläggs och underhålls.
- Områdets känsla av vildmark bibehålls genom att exploatering i form av ledningsdragningar, vägar, bebyggelse och liknande förbjuds.
- Skogarna i området undantas från skogsbruk.
- Naturvårdande skötsel som röjning och gallring, med syfte att skapa en mer varierad skogsmiljö, utförs i områdets större sammanhängande ungskogar.
- Sumpskogar och våtmarker får utvecklas fritt.

2. Beskrivning av området

2.1 Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Risvedens vildmark
Beslutsdatum:	2016-09-28
Areal:	380,5 ha, varav vatten 40,4 ha
Ekonomisk karta:	07B 6i, 07B 6j, 07B 7i
Lägesbeskrivning:	Väster om sjön Anten, ca 30 km nordost om Göteborgs tätort
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Ale
Församling:	Skepplanda-Hålanda
Förvaltare:	Länsstyrelsen
NVR id:	2021585
Naturgeografisk region:	Sydöstra Norges och sydvästra Sveriges kupe- rade barr- och lövskogslandskap; Södra Väster- götlands sprickdalslandskap (Det västligaste delområdet ligger i Östfold-Dalslandsområdet)
Typindelning enligt vattendirektivet:	Limnisk ekoregion 6 Sydväst, söder om norr- landgränsen, inom vattendelaren till Västerha- vet, under 200 meter över havet.

Tabell 1: Markslag och naturtyper som ska rapporteras till Naturvårdsverket. Må-
larealet är de som förväntas efter eventuella restaurerings- och skötselåtgärder.

¹ Kartering av skyddade områden (KNAS), (Naturvårdsverket 2003)

² Bedömningsgrunder för miljö kvalitet (Naturvårdsverket 1999)

³ Myrskyddsplan för Sverige - huvudrapport över revidering 2006 (Naturvårds-
verkets rapport 5667)

⁴ Inventering av ängs- och hagmarker (Naturvårdsverket 1987)

Markslag och Naturtyp	Areal år 202015 (ha)	Målareal (ha)
Barrskog:	296,3	305,3
Granskog ¹	80,5	80,5
Tallskog ¹	147,8	147,8
Barrblandskog ¹	67,4	72,4
Lövblandade barrskogar ¹	0,6	0,6
Lövskog:	0,7	0,7
Ädellövskog ¹	0,7	0,7
Sumpskog:	31	31
Barrsumpskog ¹	30,8	30,8
Lövsumpskog ¹	0,2	0,2
Hygge, ungskog, plantskog¹:	5	0
Myr³:	7,3	7,3
Kärr	7,3	7,3
Sjö²:	40,4	40,4
Dystrof sjö	2,2	2,2
Oligotrof sjö	37,1	37,1
Äng⁴:	0,6	0,6
Träd- och buskbärande äng	0,6	0,6
Parkeringsplats:	0,3	0,3

Kod	Natura 2000-habitat	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
3160	Myrsjöar	2,2	2,2
7140	Öppna mossar och kärr	7,3	7,3
7210	Agkärr	-#	-
9010	Taiga*	141,5	305,3
9190	Näringsfattig ekskog	0,7	0,7
91D0	Skogbevuxen myr*	30,8	30,8

Mycket små bestånd med ag i strandkant. Svårt att skatta areal.

Naturtypernas och Natura 2000-habitatens avgränsningar framgår av kartbi-
lagorna 3b och 3c.

2.2 Allmän beskrivning av området

Risveden utgör ett för Västsverige ovanligt stort sammanhängande barr-
skogsområde mellan Göta älv i väster och sjöarna Mjörn och Anten i öster.

Naturreservatet Risvedens vildmark ligger centralt i den södra delen av Risveden på en höjd mellan 95 och 190 meter över havet. Området sträcker sig från Stora Ljusevatten i öster till Skogstorp i väster och domineras av barrskog av olika ålder. I området återfinns också ett stort antal sjöar och våtmarker. De största sjöarna är Stora Ljusevatten och Stora Rullesjön.

Sedan tidigare finns flera naturreservat i området. Naturreservatet Risvedens vildmark sammanbinder Risvedens naturreservat (två delbeslut som ofta benämns som Trehörningen och Kroksjön) och Kvarnsjöarnas naturreservat. Inom en radie på mindre än 1 km ligger även reservaten Rammdalen och Ekliden. Till detta tillkommer även några biotopsskyddsområden bildade av Skogsstyrelsen.

Den dominerande markanvändningen i Risveden är skogsbruk och detta har intensifierats under 1900-talets senare del. Det har bl.a. lett till en fragmentering av skogen med mycket hyggen och ungskogar. Även inom reservatet har skogsbruk bedrivits, men koncentrationen av naturskogsartade områden med äldre skogsbestånd, gamla träd och död ved i olika nedbrytningsstadier är här betydligt större än i övriga Risveden. Skogen i området domineras helt av tall och gran med inslag av björk. Här och var förekommer även mindre inslag av andra trädslag som ek, asp och sälg.

Jordtäcket i naturreservatet är tunt och i delar av området saknas det helt. Moränavlagringar förekommer spritt i området, framförallt i anslutning till Stora Ljusevatten och i områdets nordöstra del. Vanligen ligger moränen direkt på berggrunden. I svackor i terrängen förekommer torv som bildats i mossar eller kärr. Berggrunden domineras av näringsfattiga gnejser. I princip hela naturreservatet ligger ovanför högsta kustlinjen. Endast Svällesjö med dess omgivning ligger under högsta kustlinjen.

Nederbörden under vegetationsperioden uppgår till 600-650 mm.

2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Fram till slutet av 1600-talet var Risveden en häradsallmänning. Då tog kronan över stora delar av både adelns och allmogens mark och kronoallmänningen Risveden bildades. Detta innebar att all skog som skulle avverkas inom området först måste utsynas av kronans tjänstemän. Men betydande avverkningsarbeten skedde utan tillstånd. Då ingen skogsvård utfördes resulterade detta i trashuggna skogar med dålig återväxt. Säkert fanns här även en del betesdjur som begränsade återväxten. Kronoallmänningens tid varade i ca 150 år, därefter uppskiftades den till privat ägo.

Efter att skogen blev privat påbörjades ett återbeskogningsarbete som gjorde att skogen slöt sig. Brukningsmetoderna varierade dock stort och trakthyggesbruk varvades med plockhuggning. På de häradsekonomiska kartorna från 1890-talet kan man se att i stort sett hela reservatsområdet då var täckt av barrskog. Öppen mark fanns endast vid torpet Garnstaden norr om Stora Ljusevatten och invid gården som låg strax sydväst om sjön.

Dagens markanvändning i Risveden domineras helt av skogsbruk. På 1970-talet genomförde Lantbruksnämnden en omarrondering i Risveden. Av många små skiften bildades större enheter. Det byggdes också många skogsbilvägar som gjorde att skogen blev mer lättillgänglig och stora avverkningar gjordes. Även inom reservatsområdet har skogsbruk bedrivits, men inte i samma omfattning som i övriga Risveden.

2.4 Områdets bevarandevärden

Områdets främsta bevarandevärde är dess vildmarkskaraktär och betydelse för friluftslivet. Tillsammans med de äldre närbelägna naturreservaten utgör naturreservatet Risvedens vildmarksområde ett stort sammanhängande skyddat skogsområde som ger goda möjligheter till friluftsliv i form av t.ex. skogsvandringar, skidturer, bad och fiske samt svamp- och bärplockning.

Inom området finns även biologiska och kulturhistoriska bevarandevärden.

2.4.1 Biologiska bevarandevärden

Äldre och ur naturvårdssynpunkt mer värdefulla skogar förekommer i flera större sammanhängande kärnområden inom reservatet (i stor utsträckning klassat som naturtypen taiga, se bilaga 3c). Förutom den högre förekomsten av gamla träd och bestånd så hyser också kärnområdena en större åldersvariation och trädslagsblandning. Under senare år har delar av reservatet drabbats av stormfällningar och barkborreangrepp, framförallt i kantzoner mot vägar och hyggen. Det är framförallt gran som drabbats och ställvis är förekomsten hög av död ved i form av lågor, torrakor och högstubbar.

Mellan dessa kärnområden är skogen i huvudsak ung till medelålders och mer homogen både med avseende på ålder och trädslag. Dessa bestånd har i dagsläget förhållandevis begränsade naturvärden, men kommer med tiden förstärka kärnområdena allt eftersom skogen blir äldre och mer varierad.

Inventeringar av området har gjorts både före och under reservatsbildningsprocessen och många signalarter och hotade arter har påträffats. Flera av dessa är beroende av lång skogskontinuitet, gamla grova träd och död ved (se tabell 3).

Fågelfaunan är typisk för områden med stor andel gammal skog. Hackspettar, t.ex. mindre hackspett och spillkråka, skogsmesar som svartmes, talltita och tofsmes, liksom skogshöns, främst tjäder, förekommer frekvent i området. Inom reservatet finns även Risvedens i dagsläget största kända tjäderspel. I Stora Rullesjön häckar storlom regelbundet och områdets sjörikedom i kombination med den äldre tallskogen bidrar också till att fiskgjuse både häckar och födosöker i området.

Såväl däggdjursfaunan som insektslivet i området är dåligt undersökt men av däggdjur förekommer allmänna arter i Risveden som mård, räv, grävling, rådjur, älg och vildsvin. Spår av de två senare arterna påträffas också frekvent i området.

Inom reservatet finns ett flertal sjöar. Den största är Stora Ljusevatten. Det är en förhållandevis stor klarvattensjö som trots tidigare förurning hyser reproducerande bestånd av abborre, gädda, mört och gärs samt inplanterad öring. I sjön födosöker bl.a. storlom. Det saknas uppgifter i stort om fiskförekomst i övriga sjöar i området men sannolikt förekommer åtminstone abborre och gädda i flera av sjöarna. I Råvasjön har även elritsa rapporterats. I flera av sjöarna växer både gul och vit näckros och längs många av stränderna växer bårder av pors.

Liksom i stora delar av övriga Sydvästsverige har många av sjöarna och vattendragen i Risveden tidigare varit utsatta för förurning och åtgärdsprogram för att motverka detta pågår. Inom naturreservatet kalkas för närvarande Stora Ljusevatten, Stora Rullesjön, Lilla Rullesjön, Grågåsevatten, Råvasjön, Örevatten och Stora Lövsjön. De ingår i Söabäckens och Forsåns åtgärdsområden som Göteborgsregionen respektive Ale kommun är huvudmän för.

Områdets magra moränjordar ger inget utrymme för någon rik kärlväxtflora men några fynd av mindre vanliga växter finns dock, t.ex. av granspira och klockgentiana. I området finns också arter som myrlilja och klockljung som har en utpräglad västlig utbredning i landet. Ag växer bl.a. vid Lilla Råvasjön och vid Svällesjö. Ag är det största av våra halvgräs och kan bli över två meter hög. Den är kalkgynnad och förekommer sparsamt i södra Sverige, förutom på Gotland där den är allmän. I Risveden är arten troligen en relik från en varmare tidsperiod. Inom kärnområdena är moss- och lavfloran relativt rik. Förutom de hotade arter och signalarter som listas i tabell 3 förekommer också signalarterna stor revmossa, blåmossa, västlig hakmossa, vågig sidenmossa och gammelgranlav frekvent i området. Dessa har normalt ett lågt signalvärde i västra Sverige men kan tillsammans och vid rikliga förekomster ändå signalera om skogsmiljöer med ett stabilt mikroklimat.

Tabell 3. Förekomst av

- signalarter (S), arter som används för att lokalisera och urskilja skogar med höga naturvärden (Skogsstyrelsen, Nitare 2000)
- rödlistade arter uppdelade enligt Artdatabankens kategorier: Nationellt utdöd (RE); Akut hotad (CR); Starkt hotad (EN); Sårbar (VU); Nära hotad (NT); Kunskapsbrist (DD), (Artdatabanken 2015)
- arter (ÅGP) som omfattas av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter
- arter (EU) som är listade i EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1 och art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.

Art	Kategori	Skötsel- område	År	Källa*
Mossor				
Skirmossa, <i>Hookeria lucens</i>	NT, ÅGP	1.1	2004	LS
Fällmossa, <i>Antitrichia curtipendula</i>	S	4.1	2005	SKS
Kornknutmossa, <i>Odontoschisma denudatum</i>	S, NT	1.1	2005	SKS
Skuggmossa, <i>Dicranodontium denudatum</i>	S	1.1	1998	SKS
Lavar				
Bårdlav, <i>Nephroma parile</i>	S	4.1	2005	SKS
Dvärgtufs, <i>Leptogium teretiusculum</i>	S	4.1	2011	LS
Glansfläck, <i>Arthonia spadicea</i>	S	1.1	2004	SKS
Grynig filtlav, <i>Peltigera collina</i>	S	4.1	2005	SKS
Havstulpanlav, <i>Thelotrema lepadinum</i>	S	1.1, 4.1	2005	SKS
Kattfotslav, <i>Arthonia leucopellaea</i>	S	1.1	1998,	SKS
Korallblylav, <i>Parmeliella triptophylla</i>	S	4.1	2005	LS
Grynlav, <i>Pannaria conoplea</i>	EN	4.1	2011	LS
Kärlväxter				
Ag, <i>Cladium mariscus</i>	EU	1.1	2012	JEN
Lind, <i>Tilia cordata</i>	S	4.1	2005	SKS
Granspira, <i>Pedicularis sylvatica</i>	NT	1.1	1992	ES, JE
Knärot, <i>Goodyera repens</i>	NT	1.1	2012	LD
Missne, <i>Calla palustris</i>	S	1.1	2005	CL
Svampar				
Rävticka, <i>Inonotus rheades</i>	S	1.1	2004	SKS
Fåglar				
Mindre hackspett, <i>Dendrocopos minor</i>	NT	1.1	2015	PP
Nötkråka, <i>Nucifraga caryocatactes</i>	NT	1.1	2004	Pro
Fiskgjuse, <i>Pandion haliaetus</i>	EU	1.1, 2.1	2004	Pro
Orre, <i>Tetrao tetrix</i>	EU	1.1	2006	BD
Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>	NT, EU	1.1	2015	PP
Pärluggla, <i>Aegolius funereus</i>	EU	1.1	2010	MO
Sparvuggla, <i>Glaucidium passerinum</i>	EU	1.1	2010	MO
Storlom, <i>Gavia arctica</i>	EU	1.1	2014	LD
Tjäder, <i>Tetrao urogallus</i>	EU	1.1, 2.1	2015	PP
Järpe, <i>Bonasa bonasia</i>	EU	1.1	2015	PP
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	VU	1.1	2015	PP

*Källa/Uppgiftslämnare: Pro=Pro Natura; LS=Lars Sjögren, SKS=Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering, PP=Peter Post, ES=Enar Sahlin, JE=Jan Eriksson, LD=Leif Danielson, MO=Martin Oomen, BD=Björn Dellming, JEN=Jan-Erik Norbäck, CL=Christer Lundberg

2.4.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

En registrerad fornlämning finns inom reservatet. Det är ett område med odlingsrösen som ligger söder om Stora Ljusevatten, i anslutning till de avstyckade tomterna. På den häradsekonomiska kartan från 1890-talet kan man se att gården Ljusevatten låg här då. På den gamla kartan finns några hus, en hel del åkermark och lite ängsmark markerat. Det framgår också att det på den tiden växte lövskog närmast inägorna.

Norr om Stora Ljusevatten finns lämningar efter kyrkotorpet Garnstaden. På den häradsekonomiska kartan finns många små åkrar markerade vid torpet och mellan dem är det ängsmark. Än i dag kan man se lämningar efter husgrunder, stenmurar, odlingsrösen, jordkällare, en fägata och en stensatt brunn i området. Även här växte det lövskog närmast inägorna. Barrskogen har krupit närmare inägorna sedan torpet övergavs, men området närmast torpet hålls fortfarande öppet. Gammal alm, ask och skogslind finns i området och minner om den tid när det här var en öppen torpmiljö.

2.4.4 Friluftslivsvärden

Tillsammans med de äldre närbelägna naturreservaten utgör Naturreservatet Risvedens vildmark ett stort sammanhängande skyddat skogsområde med goda möjligheter till friluftsliv i form av t.ex. skogsvandringar, skidturer, bad och fiske samt svamp- och bärplockning. Som besökare i området har man inte bara möjlighet att uppleva de ovan nämnda biologiska och kulturhistoriska värdena utan man kan också få en känsla av att befinna sig i en vildmark. Detta tack vare att man kan vandra kilometervis i skogen utan att komma i kontakt med bebyggelse och att delar av reservatet utgör tysta områden. Det vill säga områden dit civilisationens ljud sällan når och man kan uppleva naturen utan att bli störd av t.ex. trafikbuller.

Redan i dag nyttjas området av det rörliga friluftslivet. Stora Ljusevatten är t.ex. en populär badsjö och det finns både ett aktivt jaktlag och en fiskevårdsförening i området. Söder om Stora Ljusevatten finns även några stugor som hyrs ut till turister, under namnet Älgbyn.

Ett flertal stigar genomkorsar idag området. I samband med bildandet av reservatet kommer stigsystemet att markeras tydligt i terrängen. Målsättningen är att stigsystemet tillsammans med befintliga stigar i de angränsande reservaten Risvedens naturreservat, Kvarnsjöarna och Rammdalen ska erbjuda besökare både kortare och längre vandringsalternativ. I dagsläget saknas iordningställda anordningar för friluftslivet i området, men både vindskydd och eldstäder kommer att anläggas vid Stora Ljusevatten och Grågåsevatten. Bord och stolar kommer bl.a. placeras ut vid Garnstaden. Längs vägen från Skogstorp till Stora Ljusevatten kommer också flera platser att anläggas.

2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar

På fastigheten Skönningared S:22 finns en mindre stuga på ofri grund med grillplats och vedförråd. Stugan används som klubbstuga för Wicanders sportfiskeklubb. Arrendeavtal finns upprättat mellan markägaren och fiskeklubben. Även på Naturvårdsverkets fastighet Fors 3:1 finns ett fritidshus på ofri grund vid Stora Ljusevattens norra strand. Arrendeavtal finns upprättat mellan staten och fastighetsägarna.

Genom området går väg som utgör gemensamhetsanläggning, Skepplanda GA:5. Ljusevatten 1:6 har även servitut på utfartsväg som belastar Ljusevatten 1:1.

Vidare har fastigheterna Ljusevatten 1:3, 1:4, 1:5 och 1:6 servitut för brunn som belastar fastigheten Ljusevatten 1:1. Ljusevatten 1:4 har även servitut för brygga och bastu som belastar Ljusevatten 1:1. Även Ljusevatten 1:9 har servitut för flytbrygga och stig som belastar Ljusevatten 1:1.

Dessutom har fastigheterna Ljusevatten 1:4, 1:6 och 1:9 servitut för utsikt som belastar Ljusevatten 1:1.

Staten har andelar i den samfälliga vägen som löper genom området, Skepplanda GA:5.

DEL B – SKÖTSEL

3. Skötsel och bevarandemål

3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden

Indelning av skötselområden utgår från skötselbehovet. Reservatet inkluderar även ett mindre Natura 2000-område som lyfts ut som ett eget skötselområde. Naturreservatet är indelat i fem stycken skötselområden med tillhörande delområden.

Skötselområdena är:

1. Barrskog, våtmarker, sjöar – fri utveckling
2. Barrskog – skötsel
3. Lövskog m.m. – skötsel
4. Torpmiljö
5. Parkeringsplatser
6. Del av Natura 2000-området Risvedens agkärr

Inom varje skötselområde kan en eller flera naturtyper förekomma. I skötselområdena kan det även finnas Natura 2000-naturtyper (se tabell 2). Naturtyperna och Natura 2000-naturtypernas avgränsningar framgår av bilaga 3b och 3c.

3.2 Utgångspunkter för bevarandemål

Bevarandemålen preciserar syftet för respektive skötselområde och ger en beskrivning av hur det ska se ut när gynnsamt tillstånd råder. De ger också förutsättningarna för den uppföljning som planeras.

3.3 Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1 - Barrskog, våtmarker, sjöar – fri utveckling

Delområde	Areal (ha)
1.1	302,8
Summa	302,8

Naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Granskog	80,5	80,5
Tallskog	75,9	75,9
Barrblandskog	67,4	70,2
Barrsumpskog	30,8	30,8
Lövsumpskog	0,16	0,16
Hygge, ungskog, plantskog	2,8	0
Kärr	6,3	6,3
Dystrof sjö	1,9	1,9
Oligotrof sjö	37,1	37,1

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Taiga	141,5	226,8
Skogsbevuxen myr	30,8	30,8
Öppna mossar och kärr	6,3	6,3
Myrsjöar	1,9	1,9

Beskrivning:

Skötselområdet omfattar en mycket stor del av reservatet med målsättningen fri utveckling. Området består i huvudsak av äldre barrskog med inslag av sumpskogar och öppna våtmarker. Skötselområdet omfattar även reservatets sjöar. Skötselområdet hyser framförallt äldre och ur naturvårdssynpunkt mer värdefulla skogar men även en del partier med yngre till medelålders skog. Dessa yngre bestånd har i dagsläget förhållandevis begränsade naturvärden, men kommer med tiden utveckla värden allt eftersom skogen blir äldre och mer varierad. Tallskog dominerar i området med varierande inslag av gran, framförallt i låglänta partier, och löv. I många tallbestånd förekommer även stor granföryngring vilket sannolikt kommer leda till ökande arealer med barrblandskog på lång sikt. Större sammanhängande partier med granskog förekommer främst öster om Lilla Rullesjön, vid Rullesjöås, och ner mot Småsjön samt söder om Stora Ljusevatten ner mot Stora Kangekärr och sydväst därom inom reservatet. Här förekommer tall och lövträd framförallt i höjdlägen och mer ljusöppna miljöer. Sammanhängande partier med barrblandskog förekommer bland annat norr om Stora Rullesjön och runt stora Ljusevatten, men arealen barrblandskog kommer sannolikt öka inom området på lång sikt.

Inom skötselområdet förekommer även en hel del våtmarker och sumpskogar. Större partier finner man bl.a. väster om Grågåsevatten och runt småsjön.

De större sjöarna i området är i huvudsak oligorofa sprickdalssjöar medan många av de mindre sjöarna är dystrofa med omgivande eller angränsande myrar. Av sjöarna i området är det framförallt Stora Ljusevatten som används för friluftsliv som bad och fiske. I sjön finns även mindre bryggor och båtar. Vindskydd med grillplats kommer att anläggas i sjökanten. Även vid

Grågåsevatten planeras vindskydd och grillplats. Runt Stora Rullesjön finns idag stig som kommer att märkas ut och underhållas. Flera av områdets sjöar kalkas regelbundet.

Bevarandemål:

Arealen taiga (9010) ska på sikt uppgå till 226,8 ha. Arealen skogsbevuxen myr (91D0) ska uppgå till 30,8 ha. Arealen öppna mossar och kärr (7140) ska uppgå till 6,3 ha. Arealen Myrsjöar (3160) ska uppgå till 1,9 ha.

Engångsåtgärder:

Inga skötselåtgärder.

Underhållsåtgärder:

Inga skötselåtgärder.

Skötselområde 2 - Barrskog – skötsel

Delområde	Areal (ha)
2.1	74,1
Summa	74,1

Naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Tallskog	71,9	71,9
Barrblandskog	0	2,2
Hygge, ungskog, plantskog	2,2	0

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Taiga	0	74,1

Beskrivning:

Skötselområdet består i huvudsak av yngre till medelålders barrskog med skötselbehov. Dessa yngre bestånd, som ofta är täta och svåra att ta sig fram i, har i dagsläget begränsade naturvärden. Allt eftersom skogen blir äldre och mer varierad kommer den dock utveckla värden och förstärka områdets värdekärnor. Tallskog dominerar i området med varierande inslag av gran, framförallt i låglänta partier, och löv. I många tallbestånd förekommer även granföryngring vilket sannolikt kommer leda till ökande arealer med barrblandskog på lång sikt. För att påskynda övergången till en öppnare och mer varierad skog kan röjning, gallring eller ringbarkning genomföras i skötselområdets tätare bestånd. Sumpskogspartier bör dock lämnas intakta.

Bevarandemål:

Arealen taiga (9010) ska på sikt uppgå till 74,1 ha.

Engångsåtgärder:

Röjning, gallring eller ringbarkning får utföras i yngre täta bestånd. Målsättningen med dessa åtgärder är att skapa en mer ljusöppen, luckig skog med större trädslagsblandning. Åtgärderna bör utföras som luckhuggning och inriktas på det dominerande trädslaget för respektive bestånd. Upp till 20 procent av volymen inom området kan röjas, gallras eller ringbarkas.

Underhållsåtgärder:

Inga skötselåtgärder.

Skötselområde 3 – Lövskog m.m.

Delområde	Areal (ha)
3.1	1,3
Summa	1,3

Naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Ädellövskog	0,7	0,7
Lövblandad barrskog	0,6	0,6

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Näringsfattig ekskog	0,7	0,7

Beskrivning:

Skötselområdet omfattar bl.a. marken runt de avstyckade bebyggda tomter som ligger i anslutning till eller strax söder om Stora Ljusevatten. Områdets östra del utgörs främst av gles ekskog med inslag av tall och triviallöv i form av björk och asp. Även visst graninslag förekommer. Den västra delen av området utgörs av tallskog med inslag av främst björk, samt en del öppen både gräsbevuxen och brukad mark. På historiska kartor ser man att delar av området har utgjorts av åker och ängsmark och att lövskog dominerat. Området berörs också av en registrerad fornlämning i form av odlingsrösen.

Skötseln bör fokusera på att bevara och utveckla områdets ekskog i öster samt att hålla övrig skog mycket gles och genomsiktig. Flera av de omgivande husen har t.ex. servitut för siktröjning mot Ljusevatten vilket bedöms kunna fortgå i området. I den västra delen av området är målsättningen att skapa en gles genomsiktig blandskog av tall och lövträd. Granen inom skötselområdet ska avvecklas. För att skapa en mer ljusöppen miljö i de västra delarna bör röjning av gran, men även tall och triviallöv utföras re-

gelbundet. I ekskogen bör röjningen inriktas på gran och tall. Idag öppna miljöer bör även i fortsättningen hållas öppna, genom röjning av sly och puts av gräsytor. I området finns även en mindre åkerteg på ca 500 kvm som fortsättningsvis får nyttjas som åker. Om förutsättningar finns i form av djur och arrendator kan bete med tillhörande stängsling tillåtas inom området efter samråd med förvaltaren. I detta fall får en hårdare utglesning av trädskiktet i den västra delen utföras.

Bevarandemål:

Arealen näringsfattig ekskog ska uppgå till minst 0,7 ha.

Engångsåtgärder:

- Avverkning av all gran.
- Gallring av tall och triviallövv för att skapa en mer genomsiktig ljusöppen miljö i områdets västra del. Upp till 2/3 av träden får gallras ut. Vid bete får upp till 3/4 av träden i områdets västra del gallras ur.
- Röjning av ung gran, tall och triviallöv (utöver siktröjning enligt servitut som utförs av berörda fastighetsägare).

Underhållsåtgärder:

- Regelbunden slyröjning i skogsmiljöerna för att förhindra igenväxning. I ekskogen inriktas röjningen på graninväxning.
- Regelbunden slyröjning och putsning av öppna gräsytor (gäller även åkermarken i det fall den inte längre brukas).

Skötselområde 4 – Torpmiljö

Delområde	Areal (ha)
4.1	0,6
Summa	0,6

Naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Träd- och buskbärande äng	0,6	0,6

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av lämningar efter kyrkotorpet Garnstaden med omgivande marker. På den häradsekonomiska kartan ser man att området ursprungligen hyst många små åkrar och en hel del ängsmark. Idag hålls enbart området närmast torpet öppet. I området kan man se lämningar efter husgrunder, stenmurar, odlingsrösen, jordkällare, en fägata och en stensatt brunn. I området finns en del gamla ädellövträd av alm, ask och skogslind kvar. Barrskogen börjar dock sluta sig och en del av träden behöver friställas. Skötseln ska inriktas på att hålla området fortsatt öppet och lämningarna fria genom återkommande röjning av sly och igenväxningsvegetation. Gran-

skog som tränger kvarvarande ädellövträd ska avverkas. Viss föryngring av ädellövträd som alm, ask och lind ska sparas som ersättningsträd för områdets gamla ädellövträd, vilka bl.a. hyser en hel del epifyta kryptogamer. Bl.a. växer den start hotade (EN) laven grynlav *Pannaria conoplea* på en gammal ask i området.

Bevarandemål:

Arealen välskött träd- och buskbärande äng ska minst uppgå till 0,6 ha. Föryngring av alm ask och lind som ersättningsträd för områdets gamla ädellövträd.

Engångsåtgärder:

- Avverkning av gran i anslutning till torplämningar och äldre ädellövträd.

Underhållsåtgärder:

- Regelbunden röjning av sly och igenväxningsvegetation i anslutning till torplämningar, ädellövträd och i den öppna ängsmarken. Slåtter får genomföras i de öppna markerna.

Skötselområde 5 – Parkeringsplatser

Delområde	Areal (ha)
5.1	0,035
5.2	0,035
5.3	0,03
Summa	-

Naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Grusad yta	0,03	0,1*

*Arealen är mkt grovt skattad och ska inte användas som en riktlinje för planerad anläggning.

Beskrivning:

Skötselområdet består av de tre parkeringsplatser som planeras inom naturreservatet. Utöver detta kommer också en liten parkeringsficka för ett par bilar anläggas utanför naturreservatet vid Lilla Ljusevatten, nära det planerade vindskyddet på Stora Ljusevattens södra strand. Delområde 5.3 utgörs av den befintliga p-platsen vid klubbstugan för Wicanders sportfiskeklubb. Övriga p-platser återstår att anlägga.

Bevarandemål:

Varje p-plats ska vara grusad, väl underhållen och kunna hysa 4-5 bilar.

Engångsåtgärder:

- Anläggning av två grusade parkeringsplatser, 5.1 och 5.2.
- Grusa och iordningställa parkeringsplats 5.3

Underhållsåtgärder:

- Regelbunden röjning av sly och igenväxningsvegetation på parkeringsplatserna.
- Grusning vid behov.

Skötselområde 6 – Del av Natura 2000-området Risvedens agkärr

Delområde	Areal (ha)
6.1	0,6
Summa	0,6

Naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Dystrof sjö	0,3	0,3
Kärr	1,0	1,0

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2015 (ha)	Målareal (ha)
Agkärr*	-	-

*Arealen agkärr är svår att skatta då ag endast förekommer i små bestånd i strandkanten.

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av Svällesjö med omgivande kärr. Området ingår som ett av tre områden i Natura 2000-området Risvedens agkärr. I området har ag tidigare dokumenterats men förekomsten är i dagsläget osäker. Ag är kalkgynnad och förekommer sparsamt i södra Sverige. I Risveden är arten troligen en relik från en varmare tidsperiod.

Bevarandemål:

Ag ska förekomma i området och arealen agkärr ska inte minska.

Engångsåtgärder:

- Inga.

Underhållsåtgärder:

- Röjning av buskar, sly och vass som tränger agbestånd.

3.5 Forn- och kulturminnesvård

Det finns en registrerad fornlämning inom reservatet, RAÄ-nr Skepplanda 209:1. Denna utgörs av ett område med röjningsrösen som ligger söder om Stora Ljusevatten, i anslutning till de avstyckade tomterna. På den härads-ekonomiska kartan från 1890-talet kan man se att gården Ljusevatten låg här då.

Norr om Stora Ljusevatten finns även lämningar efter kyrkotorpet Garnstaden. I dag finns lämningar kvar efter husgrunder, stenmurar, odlingsrösen, jordkällare, en fägata och en stensatt brunn i området. Idag hålls området närmast torpet fortfarande öppet. I området finner man en del gammal alm, ask och skogslind. Ängsmarken och torplämningarna ska genom återkommande röjning inom skötselområde 5 hållas öppna och fria från igenväxningsvegetation. Gran som tränger ädellövträd eller torplämningar ska avverkas. Försiktighet ska dock vidtas så att inga skador uppstår på lämningar.

Fornlämningarnas lokalisering framgår av bilaga 3a.

Vid röjningar bör inte röjningsmaterial ligga kvar nära eller i fornlämningar. Eldning får aldrig ske i närheten av fornlämningar då det kan ställa till svårigheter vid en eventuell framtida utgrävning. Fornlämningar får inte skadas i samband med avverkning och utkörning av virke. Förvaltaren bör samråda med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet vid åtgärder i områden som är mycket rika på fornlämningar.

4. Friluftsliv

Karta med informationsskyltar och övriga anläggningar som p-platser, vindskydd, eldstäder, rastplatser och stigsystem finns i bilaga 3a.

Bevarandemål:

I naturreservatet ska det finnas 4 väl underhållna p-platser, 2 väl underhållna vindskydd med grillplats, 2 väl underhållna rastplatser med bord och bänkar, 3 väl underhållna informationsskyltar med beskrivning av naturreservatet samt 10 kilometer väl underhållna stigar.

Engångsätgärder:

3 p-platser, 2 vindskydd och 2 grillplatser ska anläggas. Hela stigsystemet ska markeras tydligt och enhetligt. Spänger ska anläggas på blöta stigpartier. 2 bord med bänkar ska placeras ut på rastplatser. Informationstavlor ska sättas upp på de platser som är markerade på karta i bilaga 3a. Tavlorna ska utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar Att skylta skyddad natur. De ska bland annat innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, bevarandevärden och gällande föreskrifter för allmänheten. En engelsk text eller en engelsk sammanfattning ska finnas.

Underhållsätgärder:

Samtliga informationsskyltar och övriga anläggningar ska ses till regelbundet och underhållas vid behov av förvaltaren. Träd som faller över markerade stigar ska tas bort och läggas vid sidan av stigen.

5. Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar "Att skylta skyddad natur".

6. Uppföljning

6.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. I en särskild uppföljningsplan kommer målindikatorer att anges. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar. Uppföljningen kommer vara en viktig hjälp för förvaltarens planering av skötselarbetet.

6.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

7. Planerad förvaltning

Förvaltningen av naturreservatet Risvedens vildmark bekostas av staten.

Tabell 4. Sammanfattning och prioritering av skötselplanens åtgärder. Prioritering inom intervall 1-3 där 1 är högsta prioritet att genomföra.

Åtgärd	Skötselområde	När/intervall	Prioritet
Gränsmarkering	Hela reservatet	Engångsåtgärd	1
Informationsskyltar	5.1, 5.2, 5.3	Engångsåtgärd, revidering vid behov	1
P-platser	5.1, 5.2, 5.3 samt vid Lilla Ljusevatten	Engångsåtgärd samt underhåll vid behov	1
Anläggning av vind-skydd	1.1	Engångsåtgärd samt underhåll vid behov	2
Anläggning av eldstad	1.1	Engångsåtgärd samt underhåll vid behov	2
Anläggning av rastplats med bord och bänkar	1.1, 4.1	Engångsåtgärd samt underhåll vid behov	1
Röjning, gallring eller ringbarkning i yngre, täta barrskogsbestånd	2.1	Engångsåtgärd	3

Avverkning av gran	3.1, 4.1	Engångsåtgärd	2
Gallring av tall och trivi- allöv	3.1	Engångsåtgärd	2
Röjning av sly och igen- växningsvegetation	3.1, 4.1	Engångsåtgärd samt underhåll vid behov	2
Gräsputsning	3.1	Årligen	2
Röjning av vegetation som tränger agbestånd	6.1	Vid behov	2
Uppföljning av skötselåtgärd	2.1, 3.1, 4.1, 5.1-5.3	Efter åtgärd	2

8. Referenser

Allmänna referenser

Artdatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. Artdatabanken SLU, Uppsala.

EUs art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.

EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1.

Freden, C. 1979: Jordartskartan 7B Göteborg NO. SGU serie Ae 40.

Naturvårdsverket. 1999. Bedömningsgrunder för miljö kvalitet. Sjöar och vattendrag: bakgrundsrapport 1: kemiska och fysikaliska parametrar. Rapport 4920, Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket, 2003. Att skydda skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket, 2003. Kartering av skyddade områden – skogstyper i naturreservat och nationalparker. Rapport 5282, Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket. 2006. Myrskyddsplan för Sverige - huvudrapport över revidering 2006. Rapport 5667, Naturvårdsverket, Stockholm.

Nitare, J. (red.), 2000. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Samuelsson, L. 1982: Berggrundskartan 7B Göteborg NO. SGU serie Af 136.

Referenser specifikt för detta naturreservat

Pro Natura, 2004. Fördjupad inventering av Risveden. Rapport.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2006. Strategi för formellt skydd av skogsmark i Västra Götalands län. Rapport 2006:41.

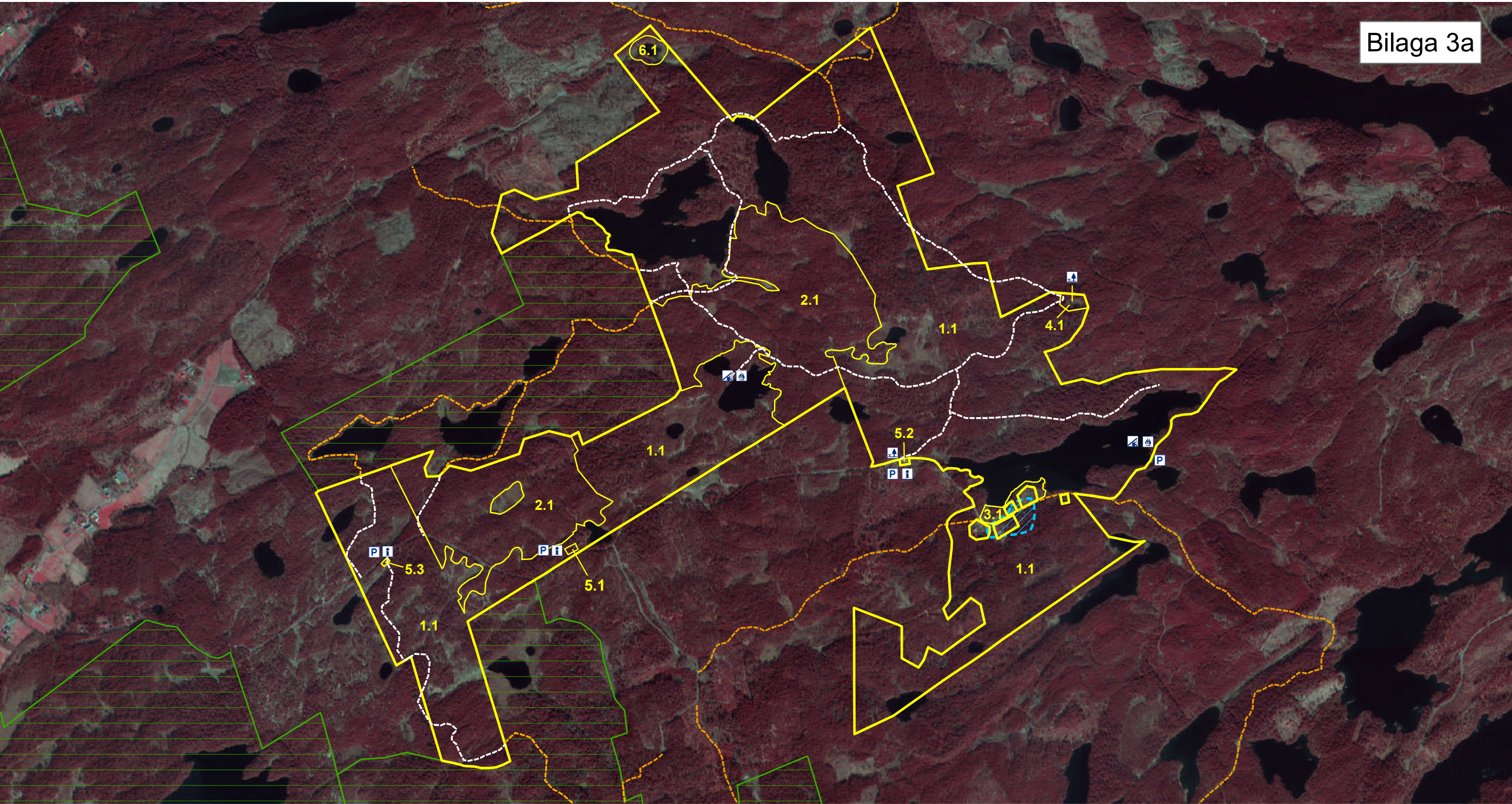
Ale kommun, 2007. Naturvårdsprogram.

Historiska kartor

Häradsekonomisk karta J112-33-2 Hålanda, 1890-tal. Rikets allmänna kartverks arkiv.

Häradsekonomisk karta J112-33-7 Östad, 1890-tal. Rikets allmänna kartverks arkiv.

Artuppgifter har vidare hämtats från Skogsstyrelsens Nyckelbiotopsinventering samt Artportalen och Länsstyrelsen i Västra Götalands läns artregister.

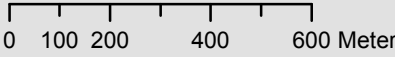
Skötselplanekarta
Naturreservatet Risvedens vildmark, Ale kommun

- Skötselområden
- Stigsystem som underhålls av reservatsförvaltaren
- Övriga befintliga stigar*
- Traktorväg
- Vägar
- Fornlämning_yta
- Befintliga naturreservat

* Stigsträckor inom befintliga naturreservat samt de sträckor som leder till naturreservaten Risvedens naturreservat och Rammdalen underhålls också av förvaltaren.

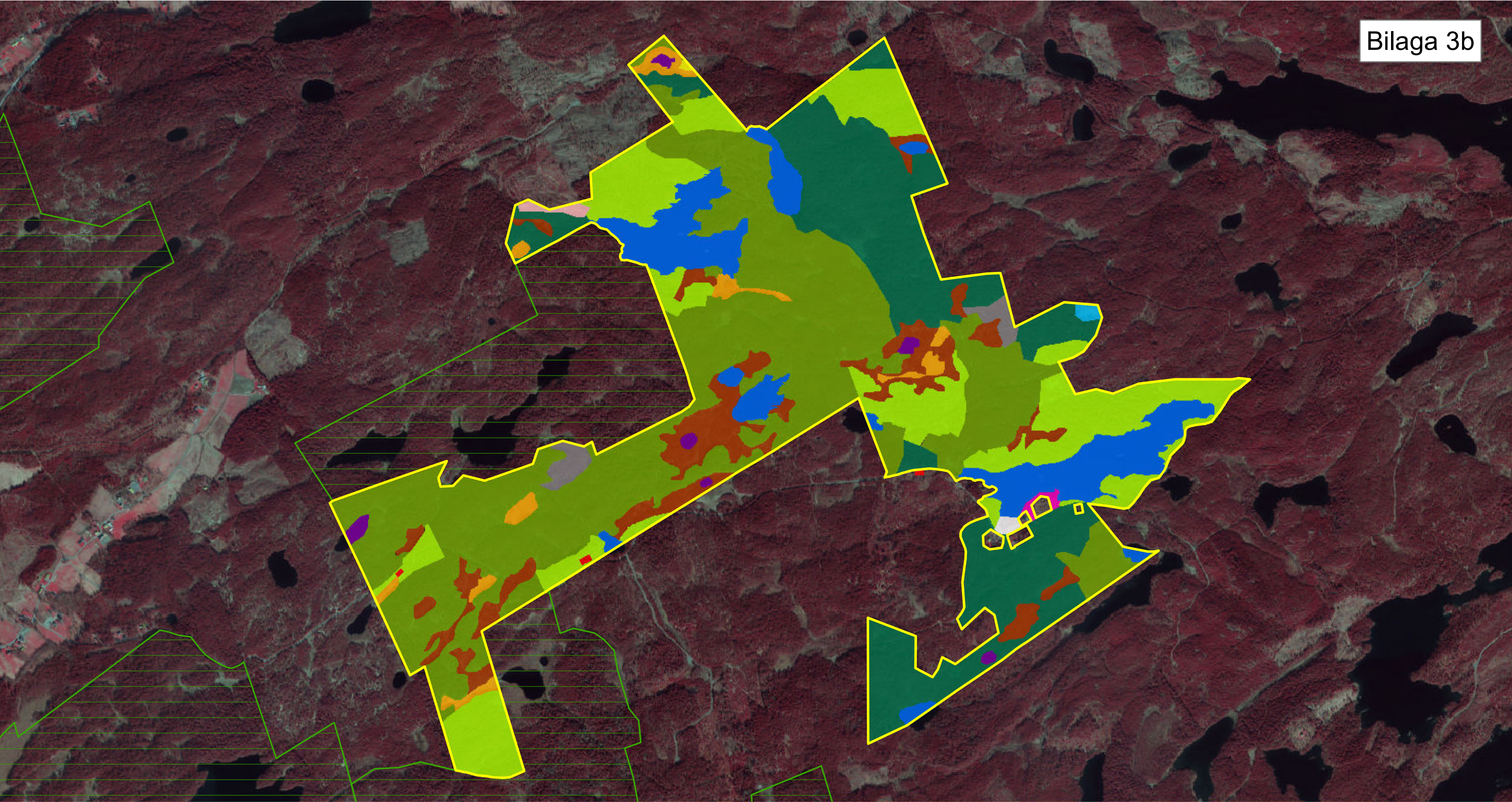
Skala 1:15 000

Illustrationskarta till skötselplan för
Naturreservatet Risvedens vildmark

Tillhör Länsstyrelsens beslut
2016-09-28, dnr 511-23222-2012

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Naturtyper
Naturreservatet Risvedens vildmark, Ale kommun

	Tallskog		Lövsumpskog		Äng, träd-, buskbärande
	Granskog		Ungskog/plantskog		Sjö oligotrof
	Barrblandskog		Ädellövskog		Sjö dystrof
	Barrsumpskog, blandsumpskog		Hygge		Parkeringsplats
	Lövblandade barrskogar		Kärr		

Illustrationskarta till skötselplan för
Naturreservatet Risvedens vildmark

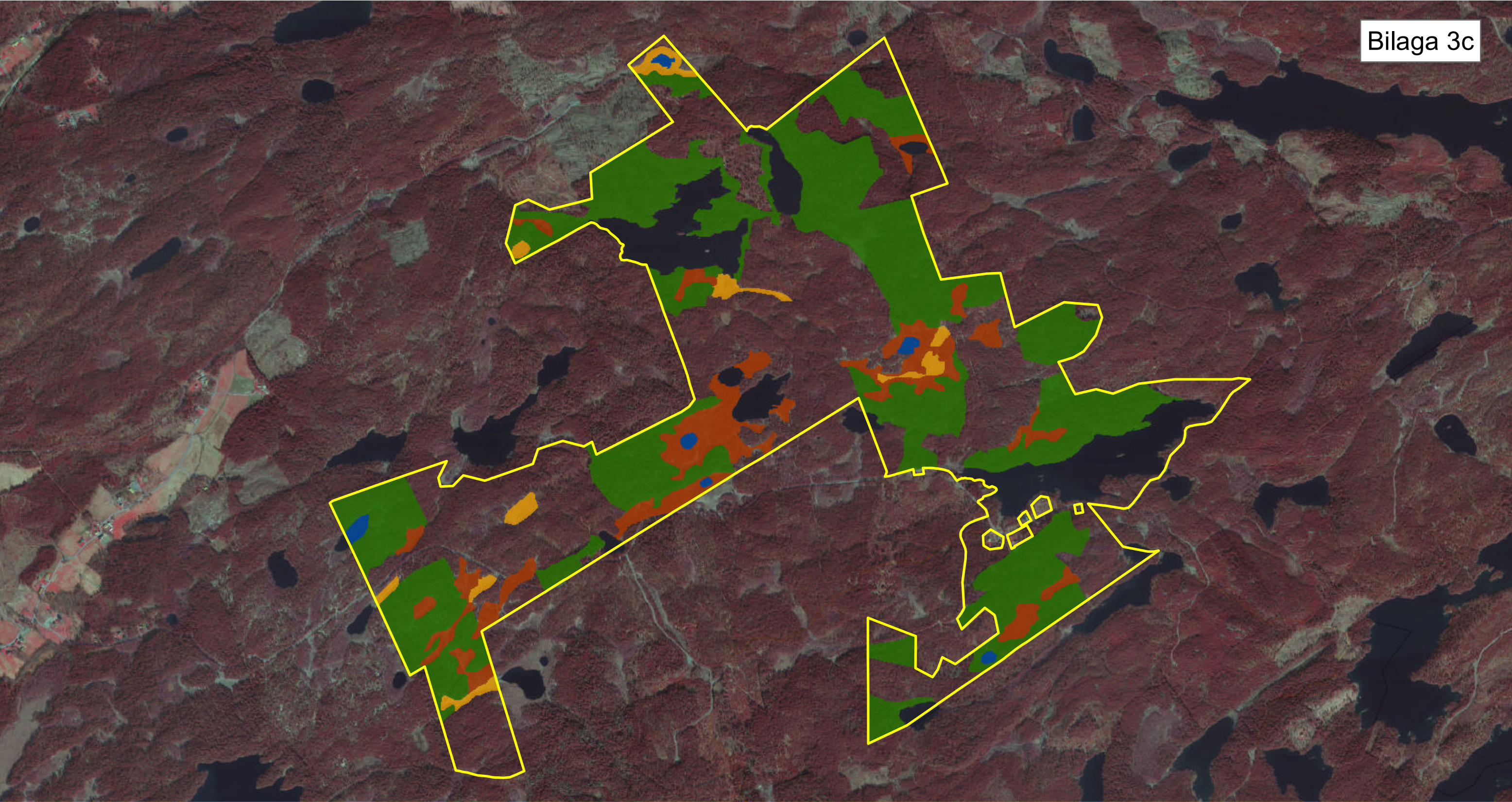
Tillhör Länsstyrelsens beslut
2016-09-28, dnr 511-23222-2012

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

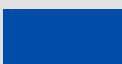

Skala 1:15 000

0 100 200 400 600 Meter

Natura 2000-habitat
Naturreservatet Risvedens vildmark, Ale kommun

- 9010 Taiga
- 91D0 Skogsbevuxen myr
- 7140 Öppna mossar och kärr
- 3160 Myrsjöar

Illustrationskarta till skötselplan för
Naturreservatet Risvedens vildmark

Tillhör Länsstyrelsens beslut
2016-09-28, dnr 511-23222-2012

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Skala 1:15 000

